

Ekim ayı Türkiye'deki siyasal partilerin iç yapılarında ve birbirleriyle ilişkilerinde önemli değişmelerin görüldüğü bir ay oldu. AP ve MSP'de farklı kanatların mücadele ettiği kongreler, gerçi varolan yönetici kadronun ve dolayısıyla partilerin bugüne kadar sürdürdükleri genel tutumun değişmesiyle sonuçlanmadı. Ama sözkonusu parti-içi muhalefet kanatlarının açıkça ortaya çıkışı, yakın dönemde olmasa bile bu partilerin genel tutumunda belli oranda değişiklikler yapılmasına yol açacak gibi gözükmektedir.

Özel olarak AP ve MSP'deki gelişmeler üzerine bir yorum ve incelemeyi gelecek sayımızda yayımlayacağız.

Yakın dönem için hayli önemli olacak olan gelişmeler, iktidar partisi CHP ve MHP ile ilgili olanlardır. Bu sayımızda CHP'nin genelde Türkiye'deki toplumsal muhalefete, özel olarak Türkiye sosyalist hareketine karşı politikasını yansıtan yeni bir gelişmeyi konu alan bir yazı yer almaktadır. TİKP organı olarak *Aydınlık*'ın açtığı Kontr-gerilla kampanyasına ilişkin olan bu yazıda, CHP'nin daha önce «ilerlemeci» eğilimle ittifak halinde DİSK'de ve öteki demokratik örgütlerde uyguladığı politika ile bu Kontr-gerilla kampanyası arasındaki ilişki üzerinde özellikle durulmaktadır.

«İlerlemeci» eğilim ile TİKP'nin kendi özel politikalarının, Türkiye toplumunun son derece tarihi önemi olan bu döneminde CHP'nin «düzeni restore etmek» politikasıyla çakışması pek çok soruya açıklık getiren bir olgudur. Geçerken belirtelim ki «ilerlemeci» eğilim ve

TİKP ne CHP'nin basit birer kuyrukçusudurlar ne de bu parti tarafından «oyuna getirilmişler»dir. Her ikisi de tamamen kendi anlayışlarının, çizgilerinin gereği CHP ile ittifaklar aramışlardır. CHP'nin onları araması, onlara ihtiyaç duyması nasıl onun bilinçli bir tercihi ise, TİKP ve «ilerlemeci»liğin de CHP ile ittifaka merkezi önem veren bir politika seçmiş olmaları tamamen kendi bilinçli tercihlerinin bir sonucudur. Onların nüansta farklı ama temelde özdeş siyasal anlayışlarının —bu tarihi dönemde— özellikle gereğidir.

CHP'nin Ekim ayı sonlarında belirginleşip Ecevit'in CHP Küçük Kurultayındaki konuşmasında açıkça ilan edilen diğer iki politikası ise, bu partinin «uluslararası ilişkiler, dış politika» konusundaki tutumu ile, MHP'ye karşı tutumuna ilişkindir. Her iki konuda da önemli denilebilecek adımlar atılmıştır.

Burada yalnızca CHP'nin Sosyalist Enternasyonale girmesi konusu üzerinde durabileceğiz. Ecevit'in Türkiye'nin dış politikası, özellikle ABD ve ona bağlı uluslararası kuruluşlar ile Türkiye'nin ekonomik, askeri, politik ilişkileri üzerine söyledikleri de önemli olmakla birlikte; parti olarak CHP'nin «uluslararası ilişkileri»nde attığı önemli adım Sosyalist Enternasyonal üyeliğidir. CHP Kasım ayı başında resmen üye olmuştur. Son yıllarda yarı-ölü bir kuruluş olmaktan çıkıp, adından çokça söz ettirmeye başlayan Sosyalist Enternasyonal'in bu aktifleşmesinin nedenleri ve amaçları hakkında ayrıntılı bilgilere henüz sahip değiliz. Fakat bu kuruluşun önde gelenlerinin konuya ilişkin sözlerinden

anlaşılan odur ki; Sosyalist Enternasyonal, ABD-Avrupa ilişkilerindeki Avrupa lehine değişiklikler, SSCB ve diğer sosyalist blok ülkeleri içinde ve arasındaki gelişmelerin yeni boyutlar kazanması ve tüm bunların sonucunda dünyanın geri kalan bölgelerinde Avrupa ülkeleri için geniş hareket imkânlarının, fırsatlarının açıldığı bir döneme girildiğini görmektedir. Sosyalist Enternasyonal bu imkân ve fırsatların ancak kendi temsil ettiği siyasal anlayış önderliğinde bir Avrupa tarafından kullanılabilir olduğu tespitini de yapmaktadır. Bu siyasal anlayış ise **Birikim**'de birkaç kez kısa da olsa anlatılmaya çalışılan «plüralist demokrasi» anlayışıdır, ve özünde tam bir «elitler demokrasisi» olduğu, sözü edilen yazılarda özellikle açıklanmaya çalışılmıştır. Güçlü sendika aristokrasisi yanında kendileri mülk sahibi olmayıp büyük işletmelerin en üst yönetim mevkilerinde bulunan bürokrat-teknokrat burjuvazi diye adlandırılan kesimleri de içeren ve bunlara ek olarak devlet aygıtının yüksek derecede bürokratları ile «sivil toplum»a ait sanat, kültür, basın ve diğer haberleşme kuruluşlarının üst yöneticilerini de içeren hayli dar bir zümrenin gerçek politik etkinliğe sahip oldukları, bunların eğilimlerini yansıtan bir «demokrasi»dir bu. CHP, Türk-İş-DİSK yaklaşması konusundaki özel amacı ile, «Toplumsal Anlaşma»nın mantığı ile, sözkonusu «demokrasi»nin Türkiye'deki temsilcisi olduğunun yeni ve yadsınmaz kanıtlarını vermektedir.

Bu bakımdan CHP'nin Sosyalist Enternasyonal'e girişi doğal bir gelişmedir. Şu anda yalnızca Sosyalist Enternasyonal'in yeniden dinamizm kazanması ve izlediği örgütlenme politikası açısından dikkate değer olan bu olayın Türkiye için asıl etkileri ve giderek büyüyecek önemi ile ancak ileride karşılaşılabileceğiz. Türkiye sosyalist hareketinin yakın dönem için değilse bile, orta dönem için **mutlaka** gözönüne alması gereken bir olay olduğu için sözettik bundan.

Ecevit'in Küçük Kurultay konuşmasının en çok yankı uyandıran kısmı MHP

ile ilgili idi. Burada Ecevit MHP'yi, CHP'den beklenebilecek en sert biçimde suçladı. MHP, CHP tarafından ilk kez bu denli açık biçimde faşist terörün gerçek planlayıcısı, perde gerisi yöneticisi olarak ilan edildi.

CHP'nin MHP'ye karşı bu cepheden saldırıya geçmesinin başlıca iki nedeni var. İlki; MHP'nin diğer siyasal partilerle kurduğu ittifak ilişkilerinin en zayıf anını yaşaması ve ayrıca genel faşist hareket içindeki gizli iç sürtüşmelerin patlak verme eşliğinde olması ile ilgilidir. AP içinde MHP ile ilişkilerden tedirgin bir «liberal» kanadın varlığı ve ayrıca MHP'nin en fazla kendi «tabanı»nı tehdit ettiğini son seçimlerde açıkça gören MSP'nin, CHP'yi —bu konuda— destekleyici bir tavra girmesi sonucunda, MHP hayli yalnızlaşmıştır. AP ve MSP'nin tutumları ayrıca yeni bir MC'nin kurulabilme ihtimalini de epeyce zayıflatmıştır. Öyle gözükmektedir ki AP ve MSP, CHP hükümetinin MHP'yi yeteri kadar yıpratmış bir döneme kadar bekleyeceklerdir. Bu durumda MHP merkez eğilimi, bir askeri yönetim ve darbe ile dolaylı yoldan ve iki aşamada iktidarı ele geçirmeye yönelik bir politikayı uygulamaya koymuştur. Bu politikanın ikinci gerekçesi doğrudan faşist hareketin kendi iç gelişmelerindedir. Bu sayımızda MHP'nin askeri darbeye bağlı yeni stratejisi, bunun nedenleri ve buna bağlı girişimlerini ele alan bir yazıda, özellikle bu «iç gelişme»ler üzerinde ayrıntılı biçimde durulduğu için, burada ayrıca konu edilmeyecektir.

AP ve MSP'nin «bekleme» politikalarına geçişi, CHP'li hükümeti en azından yakın dönemde «demokrasi içinde alternatifsiz» bir duruma getirmiştir. Ancak, CHP'li hükümetin bugüne kadarki döneminin hiç de başarılı olduğu söylenemez. Bu durum bir askeri yönetim alternatifinin son zamanlarda hayli çok sözü edilir, düşünülür hale gelişinin nedenidir. Metin Toker gibi otoriter, askeri yönetimlerin her devirdeki şakşakçıları ve «sağ cephe»nin «sessiz çoğunluğu»nun gazetesi Tercüman'ın bazı önde gelen yazarları, epeydir, «düşünülmesi

gereken» bir konu olarak, bu, «devleti kurtarma alternatifi»nin kamuoyunu oluşturucu yönde yazılar yazmaktadırlar. Faşist hareketin merkez eğilimi ise «askeri darbe» heveslilerinin gerekçe gösterebileceği türden terör ve cinayet eylemlerine hız vererek, fiili ortamı hazırlamaya çalışmaktadır.

CHP'nin MHP'ye karşı açık saldırısının ikinci nedeni bununla ilgilidir. Ve ayrıca CHP iktidar olarak, ya ekonomik durumda ya da «anarşi» konusunda belirgin bir başarı sağlamak zorunda olduğunu bilmektedir. CHP'nin büyük parti olarak varlığını sürdürmesi buna bağlıdır. Ve bu başarılarından hiç değilse biri, en geç 1979 ara seçimleri kampanyası başlamadan sağlanmış olmalıdır.

CHP tarafından sıkıştırılan MHP'nin önünde iki yol var. Ya birtakım «ülkücü»lerini feda edip «siyasal parti» olarak kendini kurtarmaya çalışacaktır ya da bir karşı-saldırıya geçecektir.

Şu anda merkez eğilimin takip ettiği «askeri darbe»ye dayalı ve iç-savaşı da içeren politik strateji, bir askeri darbenin yakın zamanda gerçekleşmeyeceği görüldüğünde, doğaldır ki geçersizleşecektir. Bu durumda MHP «savunma»ya geçerse, zaten öteden beri merkez eğilimiyle gizli bir uyuşmazlık halinde olan ve «tabandaki» militanların önemli bir kısmınca benimsenmiş olan soy faşist eğilimin MHP'den kopmasını göze almış demektir. Bugüne kadar MHP hareketinin cephe hattında yer almış bu kesimlerin kopuşu MHP'yi epeyce zayıflatacaktır.

MHP merkez eğilimi şu anda bunu gözönüne alacak durumda olmadığını bilmekte, bu yüzden «savunmaya» geçmemektedir. Ama «karşı-saldırı» konusunda da, görülebildiği kadarıyla, tereddütler içindedir. Bu «karşı-saldırı», MHP'nin «içsavaş» ortamını kendi gücüyle yaratması, başlatması biçiminde olabilecektir. Bir yandan metropollerdeki faşist terör eylemleri hızlandırılır öte yandan Malatya, Sivas, Iğdır v.b. yerlerde ve en son Niğde/Aksaray'da çok güçlük çekmeden tezgahlandığı

görülen sağ kitlesel hareketlerin birkaç tanesi aynı anda başlatılırsa, artık anlaşılacaktır ki, faşist hareket şu tarihi dönemdeki en son kozunu oynamaktadır.

Az önce de belirtildiği üzere faşist hareketin merkez eğilimi bu son kozun kendisine başarı getireceğinden şüphelidir. Özellikle sağ kitlesel hareketleri yeniden eski çapta tezgahlayabileceği konusundadır bu şüphe. AP ve MSP eğilimli kitleler, önceki olayların arifesinde partileri tarafından uyarılmamışlardı, AP ve MSP'nin bu yönde uyarıları sağ kitle hareketlerinin fiyasko ile sonuçlanmasına yol açabilir, v.b..

Bu yüzden MHP merkez eğilimi, kendisini en kolay ve uygun koşullarda savunabileceği bir zeminde CHP saldırısını karşılamak ister. Bu zemin MHP'nin kapatılma istemiyle Anayasa Mahkemesi'ne verilmesi olabilir. Mahkemeye verilmiş bir MHP; burada «yasal» imkânları kullanarak kendini savunabileceği gibi, CHP'ye karşı saldırabileceği ve aynı zamanda tüm ulusa hitabedeceği bir kürsü de bulmuş olur. Öte yandan bu olay, MHP merkez eğilimine genel faşist hareketi kendi etrafında yeniden toparlamayı sağlayacak bir kampanya için de en elverişli fırsatı yaratır. Her faşistin MHP'yi korumak ana görevi etrafında birleşmesine yönelik propaganda hayli zengin bir tema bulmuş olur.

CHP'nin ikinci aşaması yalnızca faşizme yarayabilecek böyle bir girişimine, sosyalistler karşı çıkmalıdır. Böyle bir mahkeme, ancak faşizm ve MHP hakkında geniş bir siyasal teşhir kampanyası yürütüldükten sonra, faşizm ve MHP önce toplumun geniş kesimleri önünde tam bir açıklıkla sergilenip, mahkûm edildikten sonra gündeme getirilebilir. Daha önce de **Birikim**'de aynı konuya ilişkin olarak belirtildiği üzere CHP, öncelikle faşist hareket hakkındaki devlet istihbaratını topluma açıklamalıdır. Bini aşkın ölü ve binlerce yaralı vermiş bu toplumun hakkıdır bunları öğrenmek.

Sosyalist hareketin gerek bu siyasal teşhir konusunda gerekse gözönünde

tutması gereken içsavaşa yönelik girişimler konusundaki tavrı, bunlara ilişkin eyleminin belirleyici çizgileri; Türkiye toplumunun yaşamakta olduğu derin toplumsal-siyasal bunalımın sosyalist harekete yüklediği tarihi görevler planında tespit edilmelidir. Bir önceki sayımızda üzerinde durulan bu konuya ilişkin incelememizde de belirtildiği üzere; faşist hareketin varlığı ve son derece önemle izlenmesi gereken girişimlere hazır oluşu, sözkonusu görevlerin ancak bir bölümünü oluşturmaktadır. Ve nitelik belirleyici olan, asıl olarak sosyalist hareketin kendi siyasal- toplumsal hedefini yansıtan eylemleri ile ilgili görevlerdir.

Iran'daki olaylar alışılmadık özellikleriyle gelişmeye ve artan dikkatleri üzerinde toplamaya devam ediyor. Son yıllardaki en geniş, kararlı ve sürekli halk hareketini gerçekleştiren İran toplumu, bazı özellikleriyle belki «kendine özgü» bir hareket yaratmış görünmektedir ama kanımız odur ki İran'daki halk hareketi, önümüzdeki tarihi dönemin toplumsal hareketlerinin bir öncüsü, habercisi olma özelliğini taşımaktadır. Bu bakımdan kendisinden —ve zamanında Nikaragua olaylarından da— evrensel değerlerde ipuçları bulacağımız bir harekettir ve elbette böyle bir çabaya girmek, öncelikle sosyalistlerin işi olmak gerekir. Dergimizin gelecek sayısında ve daha sonraki yayımlarında İran olayını ayrıntılı biçimde ele alarak, bu yöndeki çabalara katkıda bulunabileceğimize inanıyoruz. Burada yalnızca olay hakkında ilk gözlemlerimize dayalı yorumları ve çıkardığımız sonuçları iletmek istiyoruz.

Ağır bir zulüm yönetiminin ve ekonomik yoksunluğun altında ezilen İran halkının başkaldırısı olayının ilk göze çarpan özelliği, hareketin dini önderlerce ve dini ideolojinin siyasal-toplumsal programı içinde yönetiliyor oluşu. Şüphesiz böyle bir toplumda sosyalistlerin, komünistlerin ön planda olacağı umulur. Ne var ki bu «doğal durum» görül-

medi ve öyle anlaşılıyor ki görülmesi için çok fazla kanıt da yok. İran'da 60 yıl önce kurulmuş ve 2. Dünya Savaşı ertesinde hayli etniklik göstermiş bir Komünist partisi (TUDEH) ve bundan başka bir dizi sosyalist eğilimli hareket var olmasına karşın, İran gibi bir toplumda, bir halk hareketinin hemen tümüyle dini sloganlar ve bunun ışığındaki talepler etrafında doğması, şüphesiz öncelikle sosyalistler için, düşünülmesi ertelenmeyecek önemde bir sorun oluşturmaktadır.

Ancak şu nokta belirtilmelidir ki İranda ki olaylar varolan sosyalist-komünist hareketlerin uzağında, onların beklentileri dışında ve onların bakış açılarını tezkibeder biçimde gelişmiş olmasına karşın; bu durum kesinlikle Marksizmin «yanıldığı», «yetersiz kaldığı» anlamına gelmiyor. Tersine bu olaylar Marksist yaklaşımın bir doğrulanmasıdır. İran'daki halk hareketi, İran toplumunun tarihi gelişimi içinde yerine oturduğunda gerçek anlamını bulmaktadır.

Hareketin şu anda kendini dini ideolojinin siyasal-toplumsal programı içinde dile getirmesi, kendisini bu dini ideoloji içinde kavraması, hareketin ilerici niteliğini örtemez. Olay, İran toplumunun hızlı bir siyasal olgunlaşma sürecine girdiğini, bunu yaşıyor durumda olduğunu göstermektedir.

Şu ana kadar düşüş göstermeden ilerlemesini sürdüren İran halk hareketinin önümüzdeki evrelerinde, olayın, dini önderleri aşacağını söyleyebiliriz. Dini önderler daha şimdiden hareketin te kabul ettiği siyasal olgunluk ile dini ideolojinin «avam»a tanıdığı sınır arasında doğmuş bulunan «çelişki»yi gidermeye çalışırlarsa —ki şimdi böyle bir eğilim bildiğimiz kadarıyla görülememektedir— olayın gerisinde kalacaklar, etkilerini yitireceklerdir. Ama bu halk hareketinin genel olarak dini ideolojiden kopması anlamına gelmeyebilir. Ve öyle anlaşılmalıdır ki İran halk kitleleri daha uzun süre bir yandan siyasal hareketliliklerini geliştirirlerken, öte yandan da bu durumlarını dinin yeni yorum

biçimleri içinde açıklamaya devam edeceklerdir. Ülkemizde bazı islâm çevrelerde örneklerine raslanılmaktadır ki, son yıllarda genel olarak dini ideolojiler ve özel olarak islâmî ideoloji içinde, radikal siyasal ve toplumsal programlara varan yorumlar ve bunlara dayalı hareketler gelişmektedir. Libya ilk akla gelen örnek. Bu bakımdan İran halk hareketi de kendi siyasal olgunluğunun yükselişini dini ideoloji içinde onaylayacak, açıklayacak sözcülere sahip olabilir.

Bir dönemi, bir hareketi, «kendi bilincine bakarak yargılamak» isteyen birçokları, Şah'ın doyurduğu uluslararası basın tröstleri istediği kadar İran halkının gerçek bir özveriyle giriştiği hareketini «gerici» diye damgalamaya ve güya «gericiliğin» kanıtı olarak hareketin dini görünümünü veren resimler, yazılar yayımlamaya devam etsin, bizzat bu resimler ve yazılar içinde bile açıkça görülmektedir ki İran halk ayaklanması son derece ilgiye değer özellikler göstermektedir.

Örneğin kadınların gösterilere kitlel olarak katılma olayı. Şah'ın görülmedik bir vahşetle, en modern öldürme araçlarını kullanarak saldıran sadık güvenlik kuvvetleri şimdiye kadar binleri çoktan aşmış kişiyi öldürdükleri halde; İran kadınları gösterilerin en önünde yürümeye devam etmekte, slogan-

ları haykırmakta, pankartları taşımakta ve gerek gösteriler sırasında ve gerek diğer zamanlarda etkin propaganda görevlileri olarak çalışmaktadırlar. Şah'ın karısının kendisini sergileyerek lanse etmeye çalıştığı «modern kadın», bu peçeli ama harekete erkeğinin peşinde sürüklenerek değil akıyla, bilgiyle katılan ve giderek etkinleşmekte olan kadının yanında yalnızca gerici bir tip değil, aynı zamanda gülünç ve zavallıdır. 40 Milyonluk İran halkını «babasından devraldığı» 18 milyon nüfuslu İran haline getirmekte tereddüt etmeyeceğini açıkça ilan edebilen, 22 milyonu öldürmeye kararlı bu rezil saltanatın iğrenç gölgesi İran toplumunun üzerinden kaldırıldığında, İran toplumu kendini yeniden kurduğunda; bu kadınlar ve onları mücadele arkadaşları olarak da tanımış olan İran'lı erkeklerin bilinen şeriat düzeninin «nas»a, «avam»a tanıdığı statü içinde, bu edilgen konumda kalabileceklerini ummandan kavramışlar mıdır bilmiyoruz, ama; İran halkının henüz söze dökülmemiş bilincinde bir yükseliş anıtı olarak silinmez biçimde yer ettiği kesindir.

Birikim